

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

*Іван Каплун,
керівник виробничої практики ТНПУ*

Актуальність дослідження. Одним із актуальних напрямів освітньої реформи в Україні є запровадження компетентної парадигми у практику діяльності закладів вищої освіти. Ключовою складовою модернізації освіти є система професійної підготовки педагогічних кадрів, у тому числі вчителів для основної і профільної школи. Реалізація Концепції Нової української школи поставила на порядок денний низку актуальних питань, пов'язаних з підготовкою вчителя нового покоління.

Зміни, що відбуваються сьогодні в системі вищої освіти, свідчать про необхідність посилення практичної підготовки майбутніх учителів географії як умови їх ефективної професійної діяльності в процесі реформування системи загальної середньої освіти. Формування фахових компетентностей майбутнього вчителя географії визначено особливостями самої навчальної дисципліни – географії. Саме географія, яка досліджує складні причинно-наслідкові зв'язки між природними та антропогенними системами в часі та просторі, сприяє особистісному самовизначенню учня на основі географічних, екологічних, економічних, картографічних та інших компетентностей у галузі практичного застосування. Роль вчителя географії у цьому процесі є ключовою. Він повинен не просто вчити, а впливати на формування світогляду майбутніх поколінь. У цьому контексті навчальні практики мають унікальний прихований потенціал щодо посилення фахової спрямованості професійної підготовки майбутнього вчителя географії. Сьогодні ситуація з практичною підготовкою у закладах вищої освіти (ЗВО) певною мірою погіршилась, що обумовлено низкою організаційних і фінансових чинників. Таке ставлення до практики знижує рівень фахової компетентності майбутніх учителів географії, що перешкоджає розвитку їх педагогічної майстерності та призводить у майбутньому до тривалої адаптації в професійній діяльності. Зазначене поставило на порядок денний питання удосконалення практичної складової підготовки майбутнього вчителя географії згідно з вимогами сучасності. Головною перевагою практик в цілому як виду професійної підготовки майбутніх учителів географії є те, що вони виступають активною формою професіоналізації особистості в умовах безпосереднього спілкування з учнями та з природою.

Окремі результати попередніх досліджень. Серед завершених дисертаційних досліджень, які розглядали запропоновану проблематику варто

виділити роботу Катерини Борисенко з Української інженерно-педагогічної академії (м.Харків). У її дисертації на тему «Формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії у процесі навчальних практик» здійснено теоретичне узагальнення й представлено нове вирішення актуального наукового завдання щодо теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки технології формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії у процесі навчальних практик.

У дисертації ґрунтовно висвітлені засади компетентнісного підходу як основної методології підготовки майбутнього вчителя географії. На цій основі запропонована орієнтовна декомпозиція педагогічної системи формування інтегральної компетентності майбутнього вчителя географії за рівнями. Показано місце фахових компетентностей майбутнього вчителя географії в цій системі. Запропоновано варіант схематичного розгляду окремих компетентностей майбутнього вчителя географії. Це дозволило суттєво удосконалити компетентнісну модель бакалавра в межах спеціальності «Географія» як основи для створення моделі технології формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії в процесі навчальних практик.

У роботі детально висвітлено сучасний стан процесу професійної підготовки майбутніх учителів географії в університетах України і розвинених країн світу. Важливим здобутком є результати наведеного у дисертації порівняльного аналізу підготовки майбутніх учителів географії в класичних і педагогічних університетах, які довели необхідність докорінних змін у цьому процесі, спрямованих на уніфікацію існуючої сьогодні процедури, результатом якої є фактично різний набір компетентностей у випускників спеціальності «Географія» в залежності від того ЗВО, де відбувалася відповідна підготовка. У роботі на прикладі низки наукових джерел доведено, що науково-педагогічні працівники класичних університетів є більш активними у науково-методичному забезпеченні процесу навчальних практик майбутніх учителів географії.

Обґрунтовано етапи реалізації технології: підготовчо-діагностичний, мотиваційно-цільовий, когнітивно-орієнтувальний, діяльнісно-операційний і оцінно-корекційний, що дозволило реалізувати важливий принцип педагогічної технології – її відтворюваність. Обґрунтування та розробка етапів реалізації технології базувалася на положеннях теорії моделювання, теорії педагогічних вимірювань, положеннях системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного, кваліметричного, технологічного підходів. [1]

У свою чергу Олександра Чубрей з Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича в дисертації на тему «Система формування майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу» здійснила теоретико-методологічне узагальнення і

визначила нові шляхи розв'язання актуальної наукової проблеми: розроблення педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Розроблено авторську концепцію ядром якої виступають визначені тенденції та принципи, врахування яких забезпечить ефективну підготовку майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

У дисертації визначено перелік організаційно-педагогічних умов з використанням авторської технології підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності. До цих умов віднесено: формування системи ціннісних орієнтацій, спрямованих на ефективну професійну діяльність і саморозвиток, оновлення змісту професійної підготовки, використання змішаного навчання та формування й розвиток алгоритмічного мислення майбутніх вчителів географії.[2]

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці технології формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії для підвищення рівня їх сформованості в процесі практичної підготовки. Для повноцінного вивчення до уваги необхідно взяти не лише навчальні практики а й всю систему безперервної практичної підготовки з виробничою педагогічною та переддипломною практикою включно. Для порівняльного аналізу слід долучати також різнотипні заклади вищої освіти з їхніми особливостями практичної підготовки з різних регіонів України, де готують майбутніх учителів географії.

Для досягнення мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати теоретичні й методичні здобутки вчених в Україні та розвинутих країнах світу з проблематики дослідження.

2. З'ясувати сучасний стан процесу практичної підготовки майбутніх учителів географії в університетах України і розвинених країнах світу.

3. Розробити і теоретично обґрунтувати технологію формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії в процесі практичної підготовки та її науково-методичне забезпечення.

4. Експериментально перевірити ефективність технології формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії у процесі практичної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів географії у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – технологія формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії у процесі практичної підготовки.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні технології, удосконаленні змістового наповнення навчально-методичних комплексів дисциплін «Топографія з основами геодезії», «Метеорологія з основами кліматології», «Загальна гідрологія з основами океанології», «Ґрунтознавство і біогеографія», «Геоморфологія з основами геології», «Ландшафтознавство» та ін., що дозволить суттєво поліпшити готовність майбутніх учителів географії до участі у польовому етапі навчальних практик; впровадженні польового щоденника навчальної практики, тематичного фотозвіту, GPS-треків, геоінформаційних проєктів; створенні нових навчально-наукових маршрутів, розробці методичних рекомендацій для студентів і викладачів, колективного навчально-методичного посібника «Практикум для студентів спеціальності «Географія»; оптимізації педагогічної практики тощо. Теоретичні положення й практичні напрацювання можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів географії і підвищення їхньої кваліфікації; при розробці методичних комплексів, підручників і посібників, програм спецкурсів для слухачів бакалаврату з питань формування фахових компетентностей.

Список використаних джерел:

1.Бондаренко К.Б. «Формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії у процесі навчальних практик», автореферат на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.04, теорія і методика професійної освіти» / К.Б. Бондаренко. Харків, 2019. 20 С.

2.Чубрей О.С. «Система формування майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу», автореферат на здобуття наук. ступеня док. пед. наук: спец.: 13.00.04, теорія і методика професійної освіти» / О.С. Чубрей. Хмельницький, 2020. 39 С.